

Geastrum saccatum

Säckjordstjärna

Storsvampar, Basidiesvampar

Klass: Agaricomycetes, **Ordning:** Geastrales, **Familj:** Geastraceae (jordstjärnor), **Släkte:** Geastrum, **Art:** *Geastrum saccatum* - säckjordstjärna Fr. **Synonymer:**

Kännetecken

Säckjordstjärna är en marklevande röksvamp. Den unga fruktkroppen är ovanjordisk, 1–3 cm bred, rundad med en toppställd papill, lökformad eller nästan flaskformad med beigebrun yta. Den mogna fruktkroppen består av en 1–4 cm vid, stjärnlikt uppsprucken del med oftast 5–8 flikar (exoperidiet) och en m el m klotrund, oskaftad rökboll fäst i exoperidiets mitt. Exoperidiet är ofta skålformigt och flikarnas spetsar är ofta böjda in under fruktkroppen. Det köttiga skiktet på exoperidiets insida är först vitaktigt, sedan brunaktigt, med åldern avflagnande. Rökbollen är oftast 5–20 mm bred och har ett väl avgränsat, vårtformat till koniskt, fint trådigt mynningsområde. Dess vägg är m el m slät, ofta ljus gråbrun till brungrå. Arten är en sensommar- och höstsvamp.

Utbredning och status

I Sverige är säckjordstjärna mycket sällsynt. Den är funnen i Skåne, på Öland och Gotland och i södra Uppland. 7 aktuella lokaler i landet (2005). Eftersökt i lämpliga miljöer, men uppenbarligen mycket sällsynt. Det verkliga antalet lokaler i landet bedöms inte överstiga 30, vilket motsvarar ungefär 40 genetiskt unika mycel (bedöms motsvara 400 individer enligt IUCN:s definitioner). Total population i landet bedöms ha minskat med mellan 20 och 30 % över de senaste 20 åren. En fortlöpande minskning misstänks pågå, huvudsakligen p.g.a. av upphörande bete och kreaturstramp med påföljande igenväxning. Såväl exploatering som helt utebliven hävd eller störning leder till lokalt utdöende. Arten är känd från tre lokaler i Danmark men ej från Norge eller Finland. Den är meddelad från en lokal i Litauen. I övriga Europa är den rapporterad från flera länder men tycks överallt vara sällsynt. Arten anses som akut hotad i bl.a. Polen.

Ekologi

Nedbrytare i sandig kalkrik mark, på sandstäpp, torräng, betesmark och buskmark. Även påträffad under lövträd och buskage (bl.a. syren) på goda jordar. Som regel uppträder fruktkroppar bara på någon enstaka till ett par ställen på varje lokal. Varje plats rymmer troligtvis en genetiskt unik svampindivid (genet) som kan fragmenteras till 10 eller flera frilevande men genetiskt identiska mycel (rameter, motsvarar IUCN:s definition av individ). Fruktkropparna är kortlivade, men markmycelet kan ha lång livslängd, flera decennier, eller mer.

Hot

Säckjordstjärna hotas främst av upphörande bete med påföljande igenväxning. Den tål ej ett hög- och tätvuxet fältskikt. Bortröjning av buskar och lövträd under vilka arten växer utgör också ett hot.

Åtgärder

Några lokaler på öppen mark är redan skyddade. Det är viktigt att bete här behålles i lämplig omfattning. Övriga lokaler måste säkerställas.

Naturvård

Konventioner: Skogsstyrelsens signalart

Litteratur

Dörfelt, H., Kreisel, H. & Benkert, D. 1979. Die Erdsterne (Geastrales) der Deutschen Demokratischen Republik. *Hercynia* 16: 1–56.

Mazalaitis, J. 1982. *Lietuvos TSR gasteromicetai*. Vilnius.

Sunhede, S. 1990. *Geastraceae* (Basidiomycotina); morphology, ecology and systematics with special emphasis on the North European species. Fungiflora, Oslo.

Författare

Stellan Sunhede 1992. Rev. Stellan Sunhede 1997.